

Проектна концепция «База данни “Българските градове през Възраждането” (CD)

Проф. дфн Иванка Янкова –
ръководител катедра „Библиотечен мениджмънт”
СВУБИТ
vania_yankova@abv.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

Периодът на Българското възраждане е обект на значими и многобройни изследвания. Развитието на българския град през Възраждането е тема, която обхваща няколко направления в българската научна литература, на всяко едно от които видни български учени и изследователи са посветили значителен брой трудове. Те обхващат теми като: състояние и развитие на българския възрожденски град и на неговата стопанска и етнодемографска характеристика; българската църковна и градска община; образование, наука, културни институти и духовен живот; поява на първите структури на гражданското общество и други.

Българският град през Възраждането е изследван цялостно в трудовете на редица български историци Хр. Гандев, Н. Генчев, М. Семов, Н. Тодоров и други. Фундаментални проучвания са посветени на българската интелигенция, чиято най-благоприятна среда се явява българският град през Възраждането – монографии на Н. Генчев, М. Куюмджиева, Р. Радкова, Р. Гаврилова, К. Топалов и други.

Задълбочени историко-социологически проучвания на българската възрожденска интелигенция са: енциклопедията “Българската възрожденска интелигенция” (1988), съставители Н. Генчев и Кр. Даскалова, изследванията на Н. Генчев “Българска възрожденска интелигенция” (1991), на Р. Радкова “Българската интелигенция през Възраждането XVIII – първата половина на XIX век: Изследване” (1986), на Д. Иванова и други.

Конкретни въпроси на българската възрожденска култура, образование и наука са изчерпателно осветлени в изследванията на: Н. Аретов, М. Арнаудов, В. Бонева, Г. Боршуков, Хр. Гандев, Г. Гачев, Н. Генчев, А. Гергова, Кр. Даскалова, А. Димитров, Н. Драгова, Ив. Илчев, З. Константинова, Ст. Кутинчев, Д. Леков, З. Маркова, Пл. Митев, М. Младенова, Н. Начов, П. Парижков, Р. Русинов, Т. Тодорова, Ив. Янкова и много други.

Интересът на изследователите в това научно направление продължава да бъде много активен и задълбочен. **Актуален днес е въпросът за приложението на информационните технологии в изследванията в областта на хуманитаристиката, за създаването на**

бази данни с научна информация, с дигитализирани документи и други.

АКТУАЛНОСТ НА НАУЧНАТА ПРОБЛЕМАТИКА В БЪЛГАРИЯ И ЕВРОПА

Изучаването на историческото минало и опазването на културното наследство са взаимосвързани и важни задачи на научните звена, университетите и културните институции. В световен мащаб нараства значението на използването на информационните технологии в хуманитарните науки. Това е актуален проблем, залегнал в основата на програмите eContent, 7 Рамкова програма на ЕС - направление „Социални науки и хуманитаристика”, на европейския проект Европеана и на редица други.

Изследването на периода на Българското възраждане привлича интереса на специалисти от различни научни области от България и от чужбина. **Ето защо достъпът до научна информация и изворов материал в електронен формат е изключително важен въпрос за съвременното развитие на научните изследвания, за международния научен обмен и за научната комуникация.**

До момента нямаме създадена база данни или виртуална библиотека, съдържащи дигитализирани първоизточници или научни изследвания, свързани с Българското възраждане и в частност с проблематиката за състоянието и развитието на градовете ни през този исторически период. В начален етап са някои проекти на библиотеки за дигитализация на колекции от възрожденска периодика и литература. Постигнатото до момента по тези библиотечни проекти е в създаването на електронни каталози за сбирките от възрожденския период и в дигитализирането на отделни издания. Липсва пълнотекстово представяне на възрожденската книжнина, както и на научна литература по темата в електронен формат. Не са разработвани и електронни продукти, които да дават възможност за информационни търсения в услуга на изследователски цели и задачи, с някои изключения. Такъв пример е разработената от Таня Тодорова аналитична база данни за възрожденското списание „Български книжици” (1858-1862) като приложен продукт към монография.¹

Необходимостта от създаването на такива дигитални ресурси е безспорна: от една страна за обезпечаването на изследователския процес (нуждите на научни звена в университети, академии и други изследователски центрове), а от друга – за целите на университетското образование по хуманитарни науки.

¹ **Тодорова, Т. Й.** Списание „Български книжици” (1858-1862) на прага на Новото време. София, За буквите – О писменехъ, 2010. 308 с. Прил. [CD-ROM]. (136 MB).

Актуалността на проблема се илюстрира и от важността такива разработки на дигитални продукти да навлязат в учебното съдържание и в учебните практикуми на специалности като «Информационни фондове на културно-историческото наследство», «Библиотечен мениджмънт», «Информационни технологии», «Библиотекознание и библиография» в Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии. Те могат да бъдат ползвани и при изучаване на дисциплината «Историческа информатика» към програмата на катедра «Архивистика и помощни исторически дисциплини» на Историческия факултет на Софийския университет, както и в програмите на специалности на ВТУ «Св. Св. Кирил и методий», ШУ «Еп. Константин Преславски» и други.

ПРОЕКТНА КОНЦЕПЦИЯ «БАЗА ДАННИ «БЪЛГАРСКИТЕ ГРАДОВЕ ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО» (CD)

До момента няма създаден дигитален информационен ресурс, който да дава аналитична и систематизирана информация за състоянието и развитието на българските градове през Възраждането и който да обезпечават нуждите на образованието и науката както в българските университети и научни институти, така и в изследователските центрове в чужбина. Налице обаче е солидно поставено начало – изданията “Българските градове през Възраждането: Истор., социол. и политол. изследване. Състав. И. Янкова и др., София, 2006 и книгата “Пламъци от пепелта: Встъпителен анализ към първата част на изследването “Българските градове през Възраждането”. С., 2006 от Минчо Семов и Иванка Янкова².

Проектната концепция “База данни “Българските градове през Възраждането” цели чрез използването на основния изследователски инструмент - анкетната карта, послужила при историческото, социалноикономическо и политологическо изследване на около 25 български градове и селища – да създаде нов, солиден информационен ресурс за 50 български града, който да обслужва нуждите на научните изследвания и на университетското образование.

Емпиричната база на научното изследване по проекта включва данни за нови 25 български градове (Айтос, Горна Оряховица, Жеравна, Карнобат, Котел, Лясковец, Малко Търново, Несебър, Дупница, Елена, Трявна, Ямбол, Казанлък, Асеновград, Варна, Видин, Самоков, Севлиево, Трън, Хасково, Банско, Дряново, Тетевен, Троян, Чирпан), както и

² **Българските градове през Възраждането.** Истор., социолог. и политол. изследване. Ч. 1. Състав. И. Янкова и др. С., Унив. изд. Св. Кл. Охридски, 2006. 959 с.; Семов, М., Ив. Янкова. Пламъци от пепелта. Встъпителен анализ към първата част на изследването “Българските градове през Възраждането”. С., Унив. изд. Св. Кл. Охридски, 2006. 403 с.

проучване на основните фактори, допринесли за успеха на българския възрожденски процес.

Научните задачи ще се изпълняват чрез прилагане на интердисциплинен изследователски инструментариум, включващ исторически, социологически и политологически методи за съпоставително изследване на развитието на 25 главни български градове през Възраждането на територията на днешната българска държава. Този подход позволява цялостно и комплексно проучване на новите социално-икономически промени и фактори, които създават предпоставките за изграждането през XVIII-XIX век на български град от нов тип и изясняване и обобщаване на спецификата на българския възрожденски град като нова за довъзрожденското общество материална, социална, културна и духовна среда.

Анкетната карта включва систематизирана информация по следните тематични раздели:

Раздел 1: Природни дадености;

Раздел 2: Население;

Раздел 3: Селскостопанско развитие;

Раздел 4: Занаяти;

Раздел 5:

Търговия: внос – износ;

Раздел 6: Организация на занаятите в еснафи;

Раздел 7: Обществен живот;

Раздел 8: Административна власт;

Раздел 9: Градският живот като бит;

Раздел 10: Обществено-политически живот след Освобождението до учредяването на самостоятелна българска власт;

Раздел 11: Обществено-политически живот след 1878 г. до началото на XX век).

В анкетната карта се работи с отворени въпроси, което дава възможност да се направят сравнения и обобщения, които да имат описателен и съпоставителен характер.

Иновативното приложно решение, което настоящият проект предлага, е представяне на този богат систематизиран информационен масив в база данни „Българските градове през Възраждането” (CD), която в края на проекта ще съдържа информация за 50 български града. Базата ще позволява да се достига до систематизирани търсения и резултати в полза на научни наблюдения. Акумулира се богат материал, който може да служи при други научни разработки в различни научни области – история, културология,

филология, етнология, социология и т.н., и особено от гледна точка на история на науката.

Залага се и създаване на **дигитална колекция “Българско възраждане”** в сайта на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ).

Проектът предвижда и разработване на **ново учебно съдържание и учебни материали и приложението им в учебни програми и в учебен практикум** на студенти от СВУБИТ (специалности: Библиотечен мениджмънт, Библиотекознание и библиография, Информационни фондове на културно-историческото наследство и други).

Публикационната активност по проекта е свързана с издаване на Том 2 на изследването “Българските градове през Възраждането” и с доклади в научни конференции и в заключителен семинар.

Преки бенефициенти на проекта: СВУБИТ, други университети в страната и чужбина; научната общност; изследователи; широка аудитория.

Проектът се осъществява в продължение на 36 месеца, разпределени на два етапа в периода 2008-2011 година.

Методи и изследователски техники:

1. Интердисциплинарен изследователски инструментариум – исторически, социологически и политологически методи /анкетна карта/.
2. Библиографско тематично проучване. Библиографско описание и систематизация. Обработка на данни. Структуриране.
3. Дигитализация на библиотечни материали. Обработка на текстове, редакция.
4. Графични методи. Цифрова обработка на данни.
5. Уеб-дизайн, създаване на графична и текстова версия на материали, на дигитална колекция. Интернет публикуване, оформление на рубрики и секции в уеб-сайта на СВУБИТ.
6. Образователна и PR-стратегия.

ОЧАКВАНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ И РЕЗУЛТАТИ

1. Създава се иновативен приложен продукт в областта на българската хуманитаристика – БД “Българските градове през Възраждането” (CD), която обхваща аналитично представен информационен масив за развитието на 50 български града през Възраждането на територията на днешната българска държава.
2. Акумулира се богат материал, който може да служи при научни разработки в различни научни области и за международния научен обмен.

3. Създава се ново учебно съдържание (с прилагане в специалности в СВУБИТ), с възможност за интерактивно обучение и използване на нови форми за преподаване и учене. Студентите от специалностите «Библиотечен мениджмънт», «Информационни фондове на културно-историческото наследство», «Библиотекознание и библиография» в СВУБИТ се въвеждат в методологията и инструментариума на работа с електронни документи и данни при използване на съвременните средства за публикуване и комуникация. В учебен практикум се запознават и с методите за провеждане на изследвания и анализи с помощта на информационни технологии, с начините за представяне на данни и тяхното графично онагледяване, с изготвянето и публикуването на материали в традиционен и електронен вид.

4. Създаването на БД «Българските градове през Възраждането» на CD носител и на дигиталната колекцията «Българско възраждане» в сайта на СВУБИТ осигурява лесен, удобен и неограничен достъп до информация за широк кръг потребители.

5. БД «Българските градове през Възраждането» на CD носител и дигиталната колекцията «Българско възраждане» в сайта на СВУБИТ популяризират в електронна среда постиженията на водещи български университетски учени. Интернет започва своето съществуване именно в научните среди и се превръща в традиционен начин за общуване в електронното пространство между научни работници, преподаватели и студенти. Проектът е опит да се представят сериозни научни постижения и да се популяризира този тип комуникация в хуманитарните дисциплини.

6. Издава се ново изследване на «Българските градове през Възраждането», Том 2.

7. Стимулира се публикационна активност и научно развитие, включително на млади учени. Създава се възможност за участие на студенти в изследователски задачи.

8. Постиганията и резултатите от проекта са явни и достъпни, те са база за бъдещо развитие и координация с други партньори от страната и чужбина (университети, библиотеки, институти, други организации).

ЛИТЕРАТУРА:

Българските градове през Възраждането. Истор., социолог. и политол. изследване. Ч. 1. Състав. И. Янкова и др. С., Унив. изд. Св. Кл. Охридски, 2006. 959 с.

Василева, Р. Писането и Интернет. Книгопис. // *Литературата*, 1, 2008, № 2, с. 273-304.

Семов, М., Ив. Янкова. Пламъци от пепелта. Встъпителен анализ към първата част на изследването «Българските градове през Възраждането». С., Унив. изд. Св. Кл. Охридски, 2006. 403 с.

Тодорова, Т. Й. Списание «Български книжици» (1858-1862) на прага на Новото време. София, За буквите – О писменехъ, 2010. 308 с. Прил. [CD-ROM]. (136 MB).

Тодорова, Т. Електронни ресурси в областта на хуманитаристиката. // *Шеста национална научна конференция с международно участие “България в културното многообразие на Европа”*, 1 ноември **2008**, София, WINI-1837, 2009, с. 365-374.

Тодорова, Т. База данни за възрожденския журнал “Български книжици” (1858-1862). // *Пятой международной научно-практической конференции “Исследование, разработка и применение высоких технологий в промышленности”*, 28-30 апреля 2008, С. Петербург, **2008**, с. 121-122.

Янкова, Иванка. Огнища на духовна пробуда : Изгревът на светлината по българските земи. София : Унив. изд. Св. Климент Охридски, 2008, 104 с.

Янкова, Иванка. Българското възрождане като културен процес. - В: *Библиотечни дискурси. Юбилеен сборник, посветен на 60 годишнината на Ал. Дипчикова. С., НБКМ, 2006*, 185-192.

Янкова, Иванка. Социологическо, историческо и политологическо изследване на биографията на възрожденските градове и ролята им за формиране на самосъзнание за българска и европейска идентичност // *Globalization, Digitization, Access, and Preservation of Cultural Heritage Conference: Papers from the International conference Sofia, Bulgaria, 8-10 November 2006*. - София, **2007**, р. 443-447.

Янкова, Иванка. Новобългарското училище през Възраждането // *Пета национална научна конференция с международно участие “Кирилицата в духовността на европейската информационна цивилизация”*, София, 1 ноември **2007**, София, За буквите – С писменехъ, 2008, с. 543-553.